

LBRIS

We know
books

PETRU POPESCU

Dulce ca mierea
e glonțul patriei

LITERA
București

Altădată, casa din Sfinții Apostoli semăna cu tot Bucureștiul: un etaj, aproape identic cu parterul, ferestre înalte și înguste, jaluzele albe, ornamente florale de un gust mediocru, pereți galbeni. Ușile aveau geamuri colorate, sticlă roză, palidă, gratii de fier prăfuit. Butonul soneriei – metal verde – timpul. Dinăuntru, o lumină ca lămâia. În spate o curte cu salcâmi, o masă într-un chioșc, vița de lemn se împletea cu vița de fier, luna se încurca în părul unei femei aplecate pe fereastră, sub bolta întunecată a porților timpul se făcea pulbere, se așeza, cum trăiau oamenii de atunci? Străzile din jur la fel. Sapienței, Apolodor, Mihai Vodă, Puțul cu apă rece, Cazărmii, Bateriilor. În taina verii, oftatul tramvaiului, pașii unei perechi ascunse pe trotuar, ceața albă a lămpilor în reliefurile străzii. Lumina, decorul, strada alunecau pe fețele trecătorilor. Casele. Case boierești. Boierii niște funcționari, niște proprietari mărunți, niște burghezi cu bani puțini. Și azi, trecând cu ochiul pe stradă, prinzând o clipă, în crăpătura neagră a unei uși, o figură din altă vreme, o bizară conștiință caragialescă urcă în mine. Îmi vine să râd. De mine, de ceilalți, de ereditatea lor și a mea. Formele străzilor, ale întretăierilor, petele albe ale caselor, umbrele frunzelor, golurile curților se mișcă toate o clipă, căutându-și un loc mai bun în patul anotimpului, în somnul distrugerii. Copacii colorează vara, ca acum douăzeci, cincizeci, o sută cincizeci de ani. Aproape, peste două străzi, agresiunea geometrică a unor

blocuri noi. Fete din blocurile noi, fete noi, cad uneori în praful cald al acestor case vechi, se amestecă într-un pat cu scârțâituri de o jumătate de secol. Copacii vindecă totul. Foamea ochilor, a stomacului, a amintirii. Neagră noaptea, neagră ziua, apa între Podul Izvor și Podul Senatului, cheiurile toropite, etajele egale, acoperișurile cu țepi, sulii, ciocuri, ghearele streșinilor. Arcade, ochiuri, guri, mireasma învechirii, apoi un monstru de clădire nouă, transatlantic eșuat, flori, strâmtoarea verde a Cișmigiului, oameni, tropicele Bucureștiului.

Zgomotul copiilor se apropie, se depărtează. Curg în asfalt, curg în pământ, subsolurile, casele, oamenii. Întorc capul, înfig bărbia în carnea unui an trecut, pacea cartierului cade toată asupra mea. Nu periferie, nu mahala, nici măcar margine; *aici a fost centrul, aici rămâne. Bucureștiul*. O statuie pătată se apleacă deasupra unei țâșniri de apă, tramvaiele și casele se iau la întrecere, un birt se deschide și se închide ca o scoică, lasă oameni înăuntru și în afară, oboseala pică dintr-un robinet bătrân, ceasul prinde clipa, se oprește în odaia goală, își trage sufletul.

A fost și un teatru, ori cam așa ceva. Bucăți din rochiile lui mi-au rămas încrustate în privire, uneori mă mai fac să clilesc și să lăcrimez. O scenă de coapse lucitoare, afară o lună turcească pe apele negre ale trăsurilor. Un clopot mântuie aerul. Frumosul de-atunci a fugit, uite, chiar pe fereastra asta: se vede și azi mușcătura pintenului agățat de pervaz. S-a dat peste cap în aer, și-a tăvălit mustața mică în iarba curții, dar era voinic și sprinten, într-o clipă s-a ridicat, a pierit departe. Cizmele i se potriveau în fugă pe tălpile goale, hainele găseau unda corpului, sabia îi lovea șoldul înfierbântat, a fost, n-a mai fost, s-a pierdut între ceilalți, băieții veseli, cu pahare înalte, tunici, caschete, vipuști, eghileți, prinde-l dacă poți, în urmă răvășeala roșie a odăii, plânsul, visele spulberate. Nu cumva sângele lui s-a amestecat în sângele nostru, înainte să se verse tot din el? Era un război de întregire, căzuse lovit în pieptul athletic, în umerii care scoteau din minți, câmpul îl acoperea, fără sânge era alb ca un înger.

Poate. Oamenii sunt frumoși și înalți, uneori și aici, ca pretutindeni. Dar mai des negricioși și mici, otrăviți de căldura câmpiei. Soare mai tare, luciu mai sărac, gust mai iute, bătaie grăbită. Dimineța răsare ca un trandafir albastru, treptele vechi coboară strada, adierea ferestrelor, ușilor, sentiment de demult, acum cincizeci, o sută de ani, viitorul însuși a trecut.

„Unde ești?“ mă chemau în casa mare amintirile unor neamuri care s-au dus. A fost o casă plină, joia se adunau părinți, copiii, unchi, nepoți, fini. Lumina hainelor, lumina glasurilor, ani în șir, s-au risipit în timp și loc. În mormânt, în țară, în afara ei, lumea se schimbă. Am crescut înalt și palid în pustiul casei. Tata a plecat, mama a plecat cu alt bărbat. Deschideam fereastră asupra curții, din camera verilor mei se auzea un magnetofon, eu creșteam înțelegând greu lumea din jur, ei o înțelegeau mai ușor, ori nu aveau nevoie de înțelegere, asta înseamnă de fapt o altă înțelegere, cea mai bună poate. Familia rămăsese pe pereți. Un portret vechi al bunicului bunicului, barbă mare și albă, chelie ca un nimb, episcop al Bucureștiului. Mă gândesc o clipă la înțelesul acestor cuvinte. Mă pătrund de respect pentru familie. Cobor spre fotografiile unchilor.

Nuanța lor brună se adâncește, cerul de cafea se înalță tot mai imposibil pe chipiele care par nefiresc de mari peste tresele epoletilor, ochii au un luciu de măslină putredă, obrazul se înnegrește, fotografiilor le crește barba, 1913, 1918, 1941, 1945, unchiul Sandu, Dinu, Nicu, Mircea. Erau mai mulți, am uitat. O soră a tatei se măritase cu un ardelean, blond când era tânăr, cu privirea deschisă, plată, cu umerii mici, nebărbătești, cu nasul gros. Pe coridorul plin de fotografii uitate, în uniforma Imperiului Austriei, se uită la unchiul Ștefan în uniforma Regatului României, eu curg cu timpul printre ei.

O copilărie cu ofițeri (asta era linia familiei). Veneau în casă, se așezau, beau, făceau complimente mamei, tata se certa cu ei, politica țării și a lumii, mă jucam printre picioarele lor cu roțițele pintenilor. Între picioarele lor lucind de cizme, între pintenii lor încăpeam întreg, încăpea lumea. Într-o vară, unchiul Petre

a venit pe neașteptate, cizmele îi erau într-un hal fără hal de praf, și mă îndreptam spre pintenii cu strălucirea stinsă, ispita era prea mare, mama a sărit și m-a luat de acolo, unchiul Petre avea ochii roșii, fața galbenă, tremura ca de friguri, se întâmpla ceva cu el, înainte era calm, sigur pe sine, surâdea cu o ușoară ironie, vorbea puțin, părea mereu ușor distrat, cine știe la ce se gândea, căci deodată își privea ceasul mare (cred, azi, că era un ceas de campanie, nu mi s-a întâmplat niciodată mai târziu să văd unul la fel), se ridica, spunea o banalitate, își punea chipiul închizându-și cu un singur gest capul și toată ființa într-o taină a lui, se ducea ca un automat la ușă, o deschidea înaintea lui, o închidea după el, cobora cele două trepte, se punea în mișcare pe trotuar, sigur ca o mașină bună, rupea liniștea străzii cu mersul lui incomparabil, dispărea. Încercam să-l imit, pasul fără cizmă n-avea greutate, coboram cu furie călcăiele, până mă loveam și mă durea. Nu știam unde pleca, lipsea mult, revenea firesc, ca de la o plimbare, până când n-a mai revenit.

Mă speriam uneori noaptea de fotografii. Săream din vis și găseam asupra mea ochii cu sprâncene stricte, părul tuns scurt, fruntea brăzdată de linia zilnică a chipiului, bărbia ca un pat de armă, gâtul marțial, demnitatea grea a nasturilor, epoletilor, curelelor pe corpul încordat dedesubt până la febră. Mă culcam iar, visam cizmele lor scârțâind în casă. Era pe vremea când se terminase războiul și începuseră filmele despre război. Familia se aduna în sală, apoi începea filmul și o vedeam adunată și pe ecran. Încercam să înțeleg. Mă gândeam.

Eram prea copil ca să înțeleg. Românii, nemții, italienii, rușii, americanii se amestecau pe ecran. Nu vedeam decât cizme, stele, fireturi și arme. Mi se părea că toți sunt la fel și că toți se luptă între ei, nediscriminat, fiecare împotriva tuturor celorlalți, o isterie colectivă. Însă de vreo două ori (filme americane, cred) am văzut și soldați negri: aveau uniforme identice cu ale albilor, luptau alături de ei ori împotriva lor, și atunci mi-a dat prin cap că s-ar putea să fie două partide, am încercat să le deosebesc, dar n-am avut timp, filmul s-a terminat.

Filme alb-negre. Vedeam și filme de război colorate uneori. Îmi făceau (și azi) o impresie penibilă: păpuși mari, cu obraji roz, gătite, mișcate grotesc. Cele alb-negre erau mult mai bogate, chiar și culoarea lor era o lume infinită de trepte imperceptibile, de la nuanța îngerilor la cea a diavolilor; erau filme adevărate, erau viața însăși, cea pe care n-o apucasem, întârziat cum eram. Fotografiile familiei trăiau în ele. În mijlocul reprezentăției îmi venea să fug acasă, să văd dacă mai sunt la locul lor. Nu cumva abia așteptau plecarea mea emoționată (cu genunchii spălați, cu ciorapi albi), ca să alerge după colț, pe un drum mai scurt, necunoscut mie, să mă aștepte prinse în tremurul ecranului? Ecran neted, ca o apă fără adâncime, supărător de clară, atât de clară încât devine invizibilă, nu mai există. Războiul tuna în el, trupurile cădeau în straturi, înțesau privirea. Ieșeam, deodată în perspectiva străzii se mișca un militar – scăpase! Respiram, acasă contemplant pereții. Mobila veche și incomodă supraviețuise oamenilor, scaunele ca niște strane, cu colțurile drepte și reci, rotunjite treptat de praf, înfiorătoare, împodobite cu săpături fără sens, deasupra fiecăruia câte o fotografie ofilită. Animale ciudate, capete de oameni, trupuri de scaune. O pălărie de cercetaș, un obraz luminat indirect sub o vizieră neagră, un profil contrastând sec pe un fond de umbră, o mustață, un galon vechi, afară, în soarele prăfos al lui iulie, la colț, sub o ruptură de castan bătrân, un interminabil joc de table, de ani de zile cu aceiași adversari și privitori, domni tremurători în haine demodate, prea groase pentru amiaza toridă. Pereții se deschideau în fotografii, cădeam îndelung în câmpul lor, recunoșteam fiecare linie, fiecare atom al frunții, al stofei, nu înțelegeam. Dar mă regăseam între fotografii, le aparțineam, creșteam, creșteau și ele în ochii mei, mă urmau pas cu pas, le duceam cu mine, o potrivire nelămurită se mărturisea între noi. Somnul mă lua pe niște platouri cenușii, imense, se auzeau comenzi, se mișcau trupe, dormeam ușor, tot timpul conștient de faptul că visez. Știam că mă voi trezi la adăpost în căldura strântă a patului, visul era o minune gratuită, priveam în el cu

ochii mari, numai un vis și totuși puteam să-l trăiesc, de ce să mă tem, eram fericit.

Descopeream în capetele unchilor tot mai puțin, imaginam în ele tot mai mult, expresia lor de serie mă umplea de un puternic sentiment banal. De câteva ori am scos sticla ca să șterg praful adunat dedesubt, prima oară rezultatul a fost sensibil, hârtia mă orbea, fețele renăscuseră, unchii înviaseră din morți, unul din ei îmi dădea întotdeauna senzația neplăcută că îmi face cu ochiul și când îl curățam senzația era mai puternică decât oricând. Gândeam lucruri pe care nu credeam să le gândesc vreodată, înțelegeam fraze obscure, hainele mă sufocau, am aruncat de la fereastra mea cu un toc vechi în tablele vecinilor pensionari, zarurile și piesele au fugit peste tot, bătrânii au țipat catastrofic, Doamne, parcă aruncasem o bombă, nu un toc vechi!

Ani și săptămâni; Paștele și Crăciunul se lipeau unul de altul; Duminicămiercurivinerimarțijoi; deodată (dimineață de ziduri, iarnă gri, gust de nesomn în gura strânsă), m-am înfiorat de lipsa hainelor, paralizat pe cântarul rece, crucificat de măsurători, un metru și optzeci și șase, mă lasam, intram în rând, un cot străin mă împungea în omoplați, tresăream de contactul nefiresc, doctorița. Ten de țigancă, încălzea aerul în jurul ei, vopseaua gurii era veștedă, unghiile colorate dement, metale sunătoare pe mâini, închidea ochii de la fumul țigării. Mi se părea străin numele meu, îl mărturiseam, animal tânăr care suferă, vedeam prieteni în șirul lung, încercam să nu-i recunosc.

Străzile nu se schimbaseră. Mă regăseam în hainele mele. Eram furios pe ele, ele se strângeau speriate în jurul meu, tăceau. Brumos, cheiul se uita în apă, orașul curgea în râu, râul în oraș, păream bolnav, tușeam pe coridoarele universității, fumaseam prea mult, dormeam în sala de lectură pe cărți, așa sunt sesiunile, nu mai ai vreme nici să te speli. Nu mai suportam biblioteca, tot terminasem. De azi încolo slujba, salariul, alte griji, alte măsuri.

Iarna plângea ca o toamnă. M-am dus la o prietenă a mea pe care n-o mai văzusem de mult, i se terminaseră lemnele de foc, i-am spart altele, casele lăsau sus un triunghi de plumb noros, pe scara tocită era întuneric, prin geamurile murdare venea un veșnic apus, liftul burtos încremenise, am făcut focul amândoi, ne-am căutat de bani, aveam cu totul șapte lei, am renunțat. Frigul nu trecea, ne-am urcat în pat îmbrăcați, deasupra noastră odaia plutea înalt, ne-am distrat nițel de-a cine trimite până în tavan un jet gros și cald de respirație. Camera era plină de picturi făcute direct pe pereți de un amic de-al ei, eu nu mă pricep. Îmi închipuiam ce e afară, căderea iernii în ascuțișul orașului, cerul tot mai dens coborând între turnuri și cupole cu statui goale, mâini ieșind în răceala din jur, retrăgându-se grăbite. Pe fereastră se vedea înserarea, într-o curte plină cu fiare vechi, mormane. O urmă de împletitură verde pe lângă gard. – Aici a fost „Maiorul Mura“, spuse ea. – Maiorul Mura? – Un local celebru pe vremuri. Înainte de război. – Înainte de care război? Strada Doamnei se întunecase de tot, nu mâncasem de dimineață, amețisem ușor, deodată unchiul Nicu, în mare ținută, se uită pe fereastră la noi! Mi se părușe. M-am uitat la ea. Se depărtase de mine, plecase în somn.

Ne-am silit să ne distrăm ultimele zile, eu nu reușeam deloc, la un moment dat băieții s-au strâns în jurul meu, cu picioarele depărtate și brațele atârând: ce am? Am scăpat nu știu cu ce. Mi se părea că visez această plecare, nu credeam în ea, îmi făceam valiza zâmbind prosteste. Dormeam dus când a venit Gigi cu mașina. O capodoperă de Mercedes. Îi dăduse șoferului doi poli, și el ne tot pisa să nu spunem nimănui, altfel îl omoară la întreprindere. Ce nevoie aveam de el? – Face impresie, spunea înțelept Gigi. Cui? Mai aveam timp, unde să bem, la gară? La aeroport? De trei ori mai scump. Acum ori niciodată. Ion se tunsese atât de scurt încât și la bar strănuta de frig. Sandu nu dormise deloc, îi curgeau lacrimile de somn.

Un avion căzu oblic din cer, bubui peste noi, pieri la capătul pistei. Nu credeam să-l revedem. N-am zburat niciodată. Veni cu elicele învârtindu-se, ca niște mâini sucite de friguri din încheieturi. Se apropiară cu o jucărie mare, o scară, coborâră doar câțiva, ridicoli pentru avionul atât de mare.

Soarele aprindea lumea. Aripile avionului ți se înfingeau în ochi. Ne uitam la el și ne simțeam cearcănele. Căutam să mă închid în propriul meu pahar. Dacă m-aș fi putut topi întreg în el. Aș fi rămas la masa asta. Dacă soarele strălucește mai tare, topește toată puritatea lumii. În fine, îl acoperiră niște nori.

Acum aveam o senzație de sfârșit atât de puternică încât devenea comică – prea eram tineri. Ne-am urcat iar în capodopera de mașină. Șoseaua abia fusese curățată de zăpadă. În dreapta și în stânga, împletitura neagră a copacilor sfâșia privirea. Sfârșit de ianuarie deosebit de rece. Casele ne ocoleau, rar câte-un fum pe un coș, păsări negre. Pământul se lărgi în toate părțile. Nori de zăpadă, foarte mari, parcă ne vâneau pe noi, tăcuserăm de tot, se făcuse frig în mașină. Lângă noi toate fugeau în sens contrar, departe toate veneau îndărătnic după noi, liniile suprapuse ale lumii. O biserică frumoasă și veche făcu cruce cu șoseaua, un sat cufundat în pământ, plopi. Pădure neagră. Înnebuneam uitându-mă la crengile ei, se spârgeau, se închegau, se risipeau, se uneau înfinit, mi se părea că ochiul meu se împarte și se adună nebunește. Peisajul curgea pe ferestrele mașinii, din față în spate, ca un plâns potolit pe un obraz neted. Eram toropiți. Drumul nu mai sfârșea. Nu ne închipuiam nimic. O schimbare ni se părea imposibilă.

N-am reușit să facem impresie nimănui. O santinelă ridică bariera fără măcar să se uite la noi. Am intrat într-o priveliște plată ca fața unei mese. În ea, un bloc mare și lung ca o cutie; niște case fără nimic deosebit; dincolo un câmp nesfârșit; și o părere de copaci.

Am oprit în fața unei clădiri cu aspect de cinematograf de provincie, steaguri tricolore, litere mari deasupra intrării, am citit un sfârșit de lozincă „Trăiască armata!“, era prea devreme? Sala de spectacole era goală, nu era nimeni. Cu valizele în mâini, dezorientați, ne-am învârtit prin ea. Am încercat câteva uși laterale, una s-a deschis, un foaier mic. Nu era nici o mobilă. Doar un telefon montat în perete și în fața lui un scaun de lemn fără spătar. Iar la telefon, cu un picior îndoit și sprijinit pe scaun, vorbea un maior.

Un maior de doi metri. În manta, cu chipiul ușor dat pe ceafă. obrazul era negricios și avea niște maxilare atât de proeminente încât i le puteam vedea și din spate: depășeau ceafa în ambele părți. Nasul scurt, gura buzată. Ochii îi erau căprui și

inexpresivi. Mâna în care ținea telefonul era bronzată și mare. Spărgea uniforma de zdravăn ce era. Tocmai tăcuse, ascultându-l probabil pe celălalt și o clipă am auzit scaunul scârțâind sub greutatea lui. Numai o clipă. Ne văzu și coborî piciorul (avea o cizmă impecabilă), și se întoarse cât îi îngăduia firul telefonului, spre noi.

Fără însă să ne facă vreun semn. Ne simțeam rătăciți, ne venea să plecăm, nu cumva greșiserăm ziua? Sandu insista în șoaptă că trebuie s-o ștergem, locul de adunare era cu siguranță altul. Cum era cel mai aproape de ușă, făcu un pas înapoi și aproape ieși de-a-ndăratelea.

Maiorul mișcă. Ne făcu semn cu stânga. Stânga îi era înmănușată și strângea mânușa celeilalte mâini.

Am așteptat. El vorbea. Vorbea cu voce scăzută, dar tot umplea încăperea. Vocea era și ea înfundată și fără relief, parcă abia terminase ceva de mâncat. Epoletii, nasturii, cizmele, viziera chipiului luceau imobil, pentru că iar nu făcea nici o mișcare. Vorbea aproape fără să deschidă gura. Privirea îi lucea mai puțin decât nasturii.

Deodată vocea i se modifică: – Ordonati? Nu azi, mâine. Azi? Dacă ordonați... Am înțeles.

Era gata să închidă telefonul și din cauza mișcării toate de pe el luciră altfel. În telefon se auzi o țiuitură (celălalt își amintise în ultima clipă de ceva) și maiorul îl duse iar la ureche: – Ordonati! Și apoi iar: – Am înțeles. *Am înțeles!* Să trăiți!

Închise. Făcu un pas spre noi. Ne domină cu statura lui, deși nici noi nu eram scunzi. Ne studie o clipă. Privirea nu i se schimba, ca și cum nu ar fi luat deloc cunoștință de noi. Ne vedea oare? Mă îndoiam.

Îi măsuram cu ochii lărgimea umerilor, încercând inconștient să-mi dau seama dacă senzația deosebită de autoritate o dădea cumva vreun amănunt corporal, și care anume. Tot inconștient mă îndreptam din spate, îmi umflam pieptul, încercam să-mi lărgesc și eu umerii.

– Eu sunt maiorul Tărtășescu, spuse maiorul, cu tonul cu care ar fi spus „Această sală are patru pereți“.

Nu știam ce să spunem. El scoase un carnet, întrebă de nume și ce studii făcusem fiecare, notă. Deocamdată asta era tot. Trebuia să așteptăm puțin, ceilalți nu sosiseră. Cu un Mercedes, remarcă judicios maiorul, se merge mult mai repede decât cu autobuzul. Ne văzuse pe vreo fereastră.

O să mergem acum să ne echipăm. – Pofțiți? – În armată nu se răspunde „pofțiți“, se răspunde „ordonati“. Mi-a venit să râd, m-am uitat la fața lui serioasă, n-am putut râde.

– Hai, luați-vă valizele și după mine, marș! Ați înțeles? *După mine, marș!*

Am înțeles și ne-am luat după el. În armată revin mereu două idei: „Ordonati!“, „Am înțeles!“. Între ele urma să trăim mai multe luni. Maiorul scârțâi cu cizmele pe zăpadă. Noi, după el marș, câteva minute bune, neîndrăznind să mai vorbim între noi, depășeam barăci, magazii păzite de soldați (în șube fantastice, nemișcați, numai aburii respirației se încolăceau ușurel deasupra capetelor lor), zgomot din spate, am sărit la o parte, gândac-autobuz, bombat și verde, al armatei, din el țâșneau băieții, pe unii îi recunoșteam, gata să ne repezim la ei cu salutări gălăgioase, și turnul maiorului despicând apele recruților: – Lasă vorba! Stinge țigara! Într-o clipă eram aliniați pe trei rânduri într-un depozit cu efecte, nici nu mai știam cum intraserăm, cum reușiserăm să ne așezăm într-o asemenea ordine, eram zăpăciți de noi înșine, maldăre de vestoane, pantaloni, bocanci, mantale, lângă care ne așteptau niște gradați, unii cu metrul de măsurat în mână. Eram încă o masă pestriță, civilă, în ordinea verde, cenușie și brună din jur, dar câțiva băieți se și aplecară să se descalțe, m-am uitat după Gigi, nu l-am găsit, reușise să dispară? Intrase într-o uniformă, era verde-brun din cap până în picioare, ca un deal tomnatec cu mușchi de pădure și frunză putredă. Și deodată maiorul îmi răsufliă în ceafă, atât de puternic încât m-am întors: – Ce e, elev, nu te simți bine? Am dat din cap, nu. Nu știam ce formulă să folosesc. Nu cumva